

THEATERGEZELSCHAP
"HET ONGERIJMDE"

CYRANO

MET EN VAN:
JENNE DECLEIR
MACHTELD TIMMERMANS
DANNY TIMMERMANS
ANN TUTS

VERTALING & BEWERKING:
MACHTELD TIMMERMANS

PHOTOS & DESIGN BY: BLACK STAG PRODUCTIONS (.COM)

LESMAF

PRODUCTIE & BOEKINGEN: COLLAGE PRODUCTIES - 0485 71 61 57 - INFO@HUUBCOLLA.BE - WWW.COLLAGEPRODUCTIES.BE

ONGERIJMDE

Het Ongerijmde is in de eerste plaats een gezelschap van spelers. Spelers die er voor kiezen aan de slag te gaan met materiaal uit het klassieke theaterrepertoire. Niet met de bedoeling om door een ingewikkelde, intellectualistische analyse tot een vergezochte interpretatie te komen, maar om via spel en scenografie een persoonlijke en hedendaagse visie neer te zetten.

Onze voorstellingen worden gespeeld in een kernachtige, gebalde taal, ontdaan van onnodige franjes, waardoor de inhoud op een elegante en slimme manier in haar waarde wordt gelaten. Via bewuste selectie van scènes, klemtonen en beelden, laat er zich een duidelijke interpretatie voelen.

De wetmatigheden van o. a. komedies, tragedies, conversatiestukken etc. worden blootgelegd via transparant acteren. De spelers wisselen van realistische inleving enerzijds naar het doorprikken van de situatie anderzijds. Het bewust combineren van verschillende speelstijlen, het optrekken en neerhalen van de vierde wand, het rechtstreeks aanspreken van het publiek, spelen met de chronologie, knippen in scènes enz. houden de toeschouwer alert en nieuwsgierig.

Naast deze specifieke manier van spelen wordt er ook veel aandacht besteed aan het zoeken naar theatrale beelden. Voor dit visuele aspect halen we onze inspiratie uit film, fotografie, schilder- en beeldhouwkunst, etc. Abstractie van decor, geluids- en lichteffecten creëren een specifieke sfeer en prikkelen de verbeelding van het publiek.

Als gezelschap trachten we theater te maken dat de diverse toeschouwer op verschillende niveaus aanspreekt. Vertrekkende vanuit een heldere vertelling en steeds op zoek naar culturele referenties streven we – van de eerste repetitie tot en met de laatste voorstelling – naar toegankelijke theaterproducties die bij verschillende bevolkingscategorieën weerklank vinden.

CYRANO

KORTE INHOUD:

Cyrano de Bergerac, een zeventiende-eeuwse dichtersoldaat, dient als aanvoerder van de cadetten in het Franse leger. Hij is rad van tong, virtuoos met zijn degen, een ongebonden geest, een man met panache. Maar zijn gezicht wordt ontsierd door een enorme neus. Door dit ‘neuscomplex’ durft hij zijn liefde niet te bekennen aan de mooie **Roxane**, zijn nicht waarop hij al jaren verliefd is. Wanneer deze hem op haar beurt komt vertellen dat ze verliefd is op een knappe cadet uit zijn regiment: **Christian de Neuville**, belooft Cyrano hem de hand boven het hoofd te houden. Christian, al even verliefd op Roxane als zij op hem, blijkt niet zo’n vlotte prater te zijn, en is bang dat zij hem omwille van deze stunteligheid zal afwijzen. Cyrano stelt Christian een bondgenootschap voor: Christian zorgt voor het gezicht en hij levert de woorden.

Samen versmelten ze zich tot één romantische held. Vanaf dat moment schrijft Cyrano in Christians naam brieven aan Roxane en souffleert hij hem in de gesprekken met haar. Wanneer beide mannen naar het front gestuurd worden, blijft Cyrano in de plaats van Christian, brieven schrijven, tot zelfs twee per dag. Roxane is door het lezen van deze brieven zo in vervoering gebracht dat ze, op gevaar van eigen leven, naar ’t front komt om zich bij Christian te verontschuldigen voor haar oppervlakkigheid. Ze vertelt hem dat ze alleen maar op hem is gevallen omwille van zijn knappe gezicht maar dat zij door zijn hartstochtelijke brieven, zijn ziel, heeft leren kennen. Sindsdien is zijn uiterlijk totaal niet meer van tel voor haar en houdt zij enkel nog van zijn innerlijk. Christian beseft dat zij niet meer van hem houdt. Zonder het te weten houdt Roxane alleen nog van Cyrano. Christian eist dat Cyrano alles opbiecht zodat Roxane moet kiezen tussen beide mannen. Net op het moment dat Cyrano op het punt staat dit geheim aan Roxane te onthullen, sneuvelt Christian. Cyrano laat Roxane in het ongewisse maar vertelt Christian vlak voor hij sterft dat Roxane voor hem gekozen heeft. Vele jaren gaan voorbij. Roxane, die nog altijd rouwt om Christian heeft zich teruggetrokken in een klooster, waar Cyrano haar wekelijks bezoekt. Pas wanneer Cyrano dodelijk gewond geraakt door een

aanslag - vanuit een raam wordt er een zware balk op zijn hoofd gegooid - verneemt Roxane dat hij de werkelijke briefschrijver en souffleur van Christian was.

DE AUTEUR: EDMOND ROSTAND (1868-1918)

Edmond Rostand werd in Marseille geboren binnen een rijke bankiersfamilie. Na zijn middelbare school, trekt hij in 1884 naar Parijs en studeert er rechten. Hij schrijft zich in bij de orde van advocaten maar besluit al heel snel om zich te gaan wijden aan het schrijven.

In 1887 schrijft hij zijn eerste essay over Honoré d'Urfé en Emile Zola: twee schrijvers uit de Provence, en wint er de *Maréchal de Villarsprijs* mee.

In 1890 trouwt hij met de Franse dichteres/actrice Rosemonde Gérard, die ooit zelfs de rol van Roxane vertolkte in *Cyrano de Bergerac*.

Ze krijgen twee zonen: Maurice (1891) en Jean (1894).

In 1894 kent Rostand zijn eerste successen met de theaterstukken: *Les Romanesques* en *La Samaritaine*.

Maar zijn grootste succes is ongetwijfeld *Cyrano de Bergerac* dat in 1897 in première gaat in het Théâtre de la Porte-Saint-Martin in Parijs. Het stuk is geïnspireerd op het leven en werk van de libertijnse schrijver Savinien de Cyrano de Bergerac (1619-1655).

In 1900 gaat *L'Aiglon*, alweer een succes, in première.

In 1910 gaat *Cantecleir* in première, dit keer echter met matig succes waardoor Rostand zijn latere stukken niet meer laat opvoeren.

In 1915 verlaat hij Rosemonde Gérard voor de twintigjarige actrice Mary Marquet, die een rol vertolkt in *L'Aiglon*. Zij blijft zijn minnares tot aan zijn dood in 1918.

Edmond Rostand sterft op 2 december 1918 op vijftigjarige leeftijd in Parijs ten gevolge van de Spaanse griep.

HISTORISCHE CONTEXT

Het politieke- en economische klimaat.

De opkomst van het socialisme.

In de 19de eeuw had de snelle industrialisatie in Europa grote werkloosheid tot gevolg, waardoor arbeiders verpauperden tot een proletariaat. Een aantal vooruitstrevende politici en denkers namen het voor de arbeiders op. Stilaan kregen de arbeiders via het stemrecht meer zeggenschap in de parlementen, zodat stukje bij beetje sociale hervormingen konden worden doorgevoerd.

Ook politiek bevindt Frankrijk zich eerder in een somber klimaat. Na de Franse nederlaag in de Frans-Pruisische oorlog in 1870, waarbij de Franse keizer Napoleon III gevangen werd genomen werd de derde Franse republiek uitgeroepen met beperkte macht voor de president en een premier die verantwoordelijk was voor hem. Hoewel de republiek als regeringsvorm populair was, is deze derde republiek nooit geliefd geweest door de vele schandalen waar ze mee te maken kreeg, waaronder bijvoorbeeld de *Dreyfusaffaire*. Dit schandaal draaide om de onterechte veroordeling van de Joods-Franse officier Alfred Dreyfus, die valselijk beschuldigd werd een spion voor Duitsland te zijn. De

Alfred Dreyfus

Lettres d'un innocent

THÉÂTRE • ROMANESQUE

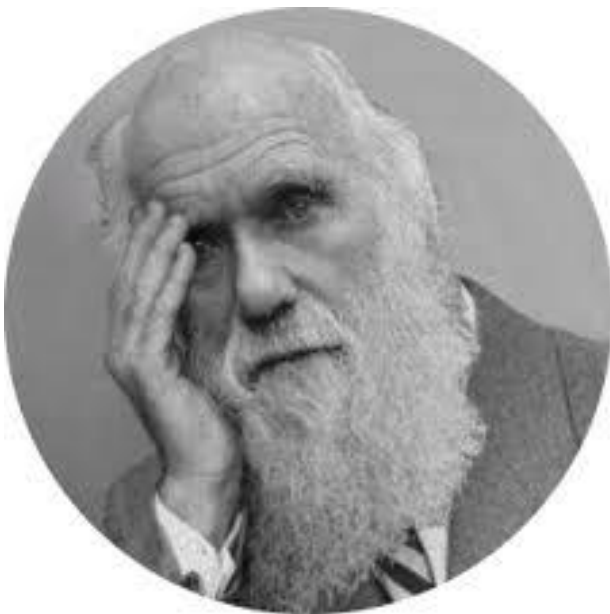
doorslaggevende rol in de openbaarmaking van het schandaal werd gespeeld door Emile Zola die in de literaire krant *l'Aurore* zijn beroemde open brief aan de president: *j'Accuse* publiceerde.

Tendensen in de wetenschap

De wetenschap wordt beïnvloed door het positivisme.

Het positivisme is de opvatting dat alleen de empirische wetenschappen geldige kennis opleveren. Kennis is alleen mogelijk op basis van waarneembare feiten. De term duidt dus op een filosofie die alle kennis die niet zintuiglijk controleerbaar is, verwerpt. Dit wordt in het positivisme gekoppeld aan het typische geloof in de vooruitgang van de mensheid in de richting van een positieve, op praktijk gerichte wereldbeschouwing. Deze stroming is vooral populair in de tweede helft van de 19e eeuw, maar kent in de 20e eeuw heroplevingen en wordt ook nu nog door vele wetenschappers aangenomen.

De wetenschapper Charles Darwin maakte een wereldreis met de *Beagle* en werd grondlegger van de evolutieleer met *The Origin of Species by Means of Natural Selection*.

Darwins werk zorgde voor een revolutie binnen de wetenschap, maar had ook invloed op maatschappij, filosofie en religie. Het aannemen van evolutieleer zette de mens neer als een diersoort, onderdeel van de natuur, in plaats van een boven de natuur staande levensvorm. Samen met de erfelijkheidsleer van Mendel vormt Darwins evolutietheorie tegenwoordig de basis van alle biologische kennis.

Tendensen in kunst en literatuur

Het naturalisme

Het begrip naturalisme verwijst in de literatuurwetenschap naar een literaire stroming die permanent aanwezig is in de periode 1850-1900 en vooral tot uiting komt in proza en drama. Deze stroming is een uitvloeisel van het literaire realisme en wordt gezien als een rechtstreekse tegenreactie op de romantiek. Men keerde zich af van de emotioneel misvormde weergave van de werkelijkheid om te komen tot een meer objectieve of realistische weergave ervan. In het theater reageerde deze stroming tegen het soort toneelstuk dat men later *La pièce bien faite* of *The Well Made Play* ging noemen. Als onderwerp wilde men niet meer de geïdealiseerde en op een happy-end uitlopende situatie, maar wel de realiteit van elke dag, als hoofdpersonages niet langer helden, prinses of heroïsche figuren, maar mensen van vlees en bloed. In plaats van de traditionele declamatorische stijl wilde men in het acteren de werkelijkheid van het alledaagse leven zoveel mogelijk benaderen

De naturalist toont zijn engagement door sociale wantoestanden en de zere plekken van de samenleving bloot te leggen door middel van thema's als prostitutie, decadentie, armoede en racisme, maar evenzeer materialisme en industrialisering. Naturalisten kiezen in hun werk vaak de kant van de kleine man, tegen de bourgeoisie, waardoor ze een soort van waakhondfunctie vervullen, ook al zien ze zich zelf als objectieve wetenschappers.

Émile Zola, één van de belangrijkste figuren uit het Franse naturalisme, sprak dan ook van *le roman expérimental*. Hij was van mening dat de kunstenaar een wetenschapper moest worden, die een objectieve analyse van de mens gaf.

De neoromantiek

Deze beweging is een reactie op het heersende naturalisme. Waar de naturalist enkel uitgaat van externe observatie, voegt de neoromanticus gevoelens en interne observatie aan zijn werk toe. Hiermee reageren zij op de 'lelijke' wereld die door de naturalisten wordt voorgesteld. In de neoromantiek wordt er terug inspiratie geput uit de romantiek: de personages hebben idealen, worden niet begrepen, zetten zich in voor vrijheid. Karakteristieke thema's zijn een hang naar de perfecte liefde, vrijheid en authenticiteit, onvervulde verlangens, de romantische dood...

In *Cyrano de Bergerac* van Edmond Rostand komen deze thema's duidelijk aan bod. Het stuk is geïnspireerd op een romanschrijver uit de periode van de romantiek.

CYRANO VAN HET ONGERIJMDE

De vertaling en de bewerking:

De originele Franse tekst van *Cyrano de Bergerac* werd in berijmde alexandrijnen geschreven.

Een alexandrijn is een versregel van zes jamben.

Bijvoorbeeld: De zee, de zee klotst voort in eindeloze deining (Willem Kloos)

Een jambe is een tweedelige versvoet die bestaat uit een onbeklemtoonde lettergreep en een beklemtoonde lettergreep.

Bijvoorbeeld: de zee

In onze bewerking en vertaling werd er gekozen om de rijm en het regelmatige metrum van de alexandrijnen weg te laten. Er werd gezocht naar een krachtige, pure en gebalde taal om het publiek op die manier rechtstreeks in het hart te raken.

ROXANE: Ik kom naar beneden!

CYRANO: Neen!!!

ROXANE: Kom dan naar boven.

CYRANO: Neen!!!

ROXANE: Hoe... neen?

CYRANO: Laten we van deze gelegenheid gebruik maken om elkaar te liefkozen met woorden, zacht en teder, zonder te kijken.

ROXANE: Zonder te kijken?

CYRANO: Ja! Is het niet heerlijk te gissen wat we zien? Gij ziet een zwarte vlek, mijn mantel en ik bewonder een wit zomerkleed. Ik ben maar een schaduw, gij het licht. Gij weet niet wat dit ogenblik voor mij betekent, als ik welbespraakt was...

ROXANE: Dat zijt ge...

CYRANO: Nooit sprak ik zo direct vanuit mijn hart...

ROXANE: Waarom niet?

CYRANO: Ik sprak altijd via via, ...

ROXANE: Hoezo?

CYRANO: Ik sta te trillen op mijn benen. Wie niet als hij in uw buurt komt. Vanavond richt ik mij rechtstreeks tot u.

ROXANE: Uw stem klinkt inderdaad helemaal anders.

CYRANO: Helemaal anders want beschermd door het nachtelijke duister, durf ik eindelijk mezelf te zijn... en dat voelt zo, excuseer mij mijn ontroering, dat voelt zo zalig, zo nieuw voor mij.

ROXANE: Zo nieuw?

CYRANO: Ja, nieuw om oprecht te zijn... want de angst om bespot te worden...

ROXANE: Bespot? Waarvoor?

CYRANO: Om mijn hartstocht! Ja, mijn hart heeft zich tot nu toe altijd verborgen achter het verstand, de vijand van de liefde. Vanuit de intentie alle

sterren van het firmament te plukken, kwam ik nooit verder dan wat spelen met woorden.

ROXANE: Daar is toch niks mis mee?

CYRANO: Vanavond wel. Vanavond is 't moment dat ware liefde zich laat voelen.

Om er dan af en toe heel expliciet naar te verwijzen:

ROXANE: Zo hebt gij nog nooit tegen mij gesproken. Wat zoudt ge dan zeggen, als nu 't moment van ware liefde aangebroken is?

*CYRANO: Alles! Alles wat mij te binnen schiet, losse woorden,
Zonder franje, zonder strik:
Ik hou van u, ik stik.
Ik kan niet meer
'k Heb geen verweer.
De tijd dat ik niet bij u ben die doet zo 'n zeer.
Uw naam woont in mijn hart
Ik tril. Ik ben verward
Want zo nu en dan
Klinkt het Roxane. Roxane, ...*

In onze tekstbewerking werd er ook voor gekozen om met de chronologie van het verhaal te spelen. Het stuk wisselt voortdurend scènes uit het heden af met flashbacks uit het verleden. Zo volg je als publiek de oude Roxane die vlak voor Cyrano 's dood pas beseft dat hij de man is die ze liefhad en om wie ze al die jaren gerouwd heeft.

ROXANE: Gij schreef die brieven...

CYRANO: Nee!

ROXANE: Die zotte, hartstochtelijke woorden... gij!

CYRANO: Nee!

ROXANE: Die stem, 's nachts onder mijn balkon... dat waart gij!

CYRANO: Ik zweer u van niet!

ROXANE: Uw ziel!

CYRANO: Ik hield niet van u.

ROXANE: Gij hield wel van mij.

CYRANO: Christian...

ROXANE: Gij hield van mij!

CYRANO: Niet waar.

ROXANE: Dat klinkt al zachter.

CYRANO: Nee, nee, nee, mijn liefste, ik hield niet van u.

*ROXANE: Sindsdien is er zoveel gebeurd, zoveel komen en gaan...Al die verloren jaren. Verspilde tranen. Waarom hebt ge nooit gesproken?
't Was idioot om uw leven elke ochtend te wagen voor brieven waarvan de ondergetekende er niet toe doet!*

CYRANO: Ik had beloofd dat hij u vaak zou schrijven!

ROXANE: 't Waren uw tranen!

CYRANO: 't Was zijn bloed!

Terwijl het originele stuk rond de vijftig personages telt, aangevuld met verschillende figuranten, hebben wij in onze versie gekozen om de theatrale actie te concentreren op de drie hoofdpersonages: Cyrano, Roxane en Christian.

Op deze manier wordt de driehoeksrelatie tussen deze personages tot in haar essentie herleid.

De encenering:

Inhoud:

Neus of geen neus?

In onze versie van Cyrano hebben we ervoor gekozen om het gegeven 'grote neus' in het midden te laten. Op die manier zit het misschien alleen maar in Cyrano 's hoofd. Wat het hele verhaal nog schrijnender zou maken. Hoe vaak gebeurt het niet dat wij onszelf censureren op basis van veronderstellingen die wij over onszelf of anderen maken.

Vorm:

Ook hier werd er voor een uitgepuurde vorm gekozen.

Het decor bestaat uit een vaste lage houten wand, achteraan de scène. In het speelvlak wordt er gemanoeuvreed met een mobiel houten scherm. Via het scherm wordt er van heden naar verleden gedraaid en omgekeerd. Ook wissels van scènes en locaties gebeuren aan de hand van dit scherm.

In de speelstijl is er deze keer gezocht naar een zekere vorm van realisme, die dan weer afgewisseld wordt door de acteurs die af en toe uit de theatrale situatie stappen en zich rechtstreeks tot het publiek richten.

Door middel van grijze baretten wordt er gewisseld naar andere personages, bijvoorbeeld cadetten of acteurs, ...

DE ACTEURS

Ann Tuts is na haar eindexamen op de toneelschool Studio H.Teirlinck direct begonnen bij KVS met een hoofdrol in *Romeo en Julia*. Deze voorstelling won het theaterfestival, met als resultaat : gedurende twee jaar reisvoorstellingen in België en Nederland. Het stuk werd uiteindelijk gecapteerd door de Nederlandse televisie. Daarna meer Shakespeare, Molière, Poesjkin, García Lorca, Tsjechov en andere klassiekers bij KVS, NTGent en Arcatheater. Gaandeweg ook televisierollen in *Langs De Kade*, *De Bossen Van Vlaanderen*, *het sketchprogramma Oei*, *Kulderzipken* etc. Als constante : de rol van Doortje in de TV reeks (en bioscoopfilms) van *F.C. De Kampioenen*. Tussendoor : kleinere projecten op verschillende locaties rond hedendaagse dans in samenwerking met Danscompagnie Lune. Meer recente rollen voor televisie : *Vermist*, *Safety First*, *Amateurs* (VTM) en *Bevergem*(Canvas).

Machteld Timmermans werd geboren op 27 oktober 1970 te Hasselt. Ze studeerde sociologie aan de K. U. Leuven maar na twee kandidatuurjaren ging ze naar Brussel om daar een toneelopleiding te volgen aan het Koninklijk Conservatorium. In 1996 behaalde ze haar Master dramatische kunst. Datzelfde jaar werd ze geëngageerd door het repertoiregezelschap Ensemble Leporello, waar ze nog steeds speelt. Buiten deze toneelgroep speelde ze o.a. bij Bronks, Toneelgroep Ceremonia, Muziektheater Tirasilla e.a. Vanaf 2005 maakt zij deel uit van de artistieke kern van het theatergezelschap Het Ongerijmde, waar zij naast acteren ook schrijft en regisseert. In het kader van het MA-festival Brugge, regisseerde zij in 2010 de kameropera *l' Algerino in Italia*, een compositie van Joris Blanckaert, in 2013 regisseerde zij voor de Gentse

Feesten de kameropera *Paternel*, een compositie van Frank Nuyts en in 2015 regisseerde zij in de Bijloke de muziektheaterproductie *Tips&Tricks* met muziek van Joris Blanckaert. Vanaf 1996 vertolkte ze rollen in verschillende televisie- en filmproducties: *Dokters* (VTM), *Wittekerke* (VTM), *Thuis* (VRT), *W817* (Ketnet), *16+* (VRT), *Kinderen van Dewindt* (VRT), *FC. De Kampioenen*, *De Elfenheuvel* (Ketnet), *De Ridder* (VRT) e. a.

Jenne Declair voltooide zijn toneelopleiding in '99 bij Studio Herman Teirlinck. Als eindproject speelde hij mee in *Raving Not Drowning*, een samenwerking tussen HET TONEELHUIS en Studio. Hij speelde in verschillende theaterproducties, oa. *Weeskinderen* van T ECHT ANTWERPS THEATER, *De Vinger En De Mond* van FROE FROE, *Schipper Mag Ik Overvaren* bij DE MAAN, *Norway Today* bij HET GEVOLG en ook in de eerste productie van HET ONGERIJMDE *Julius* en later in *Tsjehov In Love*, *Hippoliet* en *Kwakzalver*. Voor de camera was hij te zien in oa. *W817*, *Dief*, *Antonia*, *De Verlossing*, *De Kavijacks*, *Waiting For Dublin*, *Sextet*, *Dennis P*, *De Amazones*, *Rwina*, *Click ID* en *De Vijfhoek*.

Danny Timmermans is bij toeval terecht gekomen in de klas van *Meester, hij begint weer!* en maakte daar zijn TV debuut. Ook bij toeval is hij bij het amateurtheater in Mechelen zijn eerste stappen op de planken gaan zetten. Hij speelde mee in een vijftal producties bij figurentheater "DE MAAN" waar ook zijn regie debuut tot stand kwam, *De jongen Van Zee* van Ignace Cornelissen. Verder was hij medeoprichter en acteur bij het gezelschap "DE KOMEET" waar hij meespeelde in oa.: *Popcorn* van Ben Elton en *Beestig* van Nicky Silver. Ook was hij enkele jaren actief bij het gezelschap ENSEMBLE LEPORELLO, waar hij meespeelde in *Britannis*, *Bekket*, *Fool For Love* en *Beestenbende*. Voor HET ONGERIJMDE is dit, na *Julius*, *Tjsechov In Love*, *Emmeken*, *Hippoliet* en *Kwakzalver* zijn zesde productie. Voor de televisie is hij voornamelijk bekend als Robin uit *Buiten De Zone* of als 'Tom' uit *W817*. Hij speelde ook mee in oa. *Smos* (Ketnet), en *Flikken* (één).

BRONVERMELDING

Literatuur

ROSTAND E., *Cyrano de Bergerac, Comédie héroïque en cinq actes et en vers*, 1897

ROSTAND E., *Cyrano de Bergerac. Epische komedie in vijf bedrijven – in verzen*, Vert. Laurens Spoor, Bert Bakker, Amsterdam, 2003

BROUWERS T., *Geschiedenis van de dramatische kunst*, 1993

Televisie en film

Cyrano, Jean - Paul Rappeneau 1990

Roxanne, C.D. 'Charlie' Bales 1987

Internet

Wikipedia